

MENNESKERETTIGHETS AKADEMIET

HUMAN RIGHTS ACADEMY

Pressefrihet i Russland

Av Eugenia Khoroltseva

Punktnotat til seminar på Universitet i Oslo 29. januar 2008, organisert av Natur og Ungdom

Reporters without Borders rapporterer at blant 168 undersøkte land, ligger Russland på 147. plass på listen over hvor farlig landet er for journalistenes sikkerhet.

Glasnost Defence Foundation (www.gdf.ru), som følger opp de russiske journalistenes situasjon, utarbeider oversikter og legger informasjonen ut på Internet hver uke. Informasjonen er tilgjengelig både på russisk og på engelsk. I 2007 ble det registrert: 8 drepte journalister, 75 tilfeller av overfall, 33 tilfeller av sensurering av materiale, 140 ulovlige arrestasjoner, 92 tilfeller av arrest og konfiskering av opplag, 41 tilfeller av angrep og skade på hjemmesider på Internet. Det er mange eksempler på at journalister i dag, på grunn av sin fremstilling av saker i mediene, blir nektet innreise, dømt til opphold i psykiatriske klinikker etc. Anklagenes begrunnelser kan til dels virke latterlige, vage og til dels absurde.

På denne bakgrunn er det særdeles viktig å fokusere på den vanskelige situasjonen for pressefriheten i landet, dvs. frihet og mulighet til å legge frem fakta og meninger i massemediene. Ytringsfriheten, som er et bredere begrep og som angår samfunnet generelt, er ikke like presset og hardt rammet som pressefriheten. Globaliseringen og informasjonsteknologiens utvikling er viktige årsaksforklaringer.

Massemediene

- Mest positiv er situasjonen når det gjelder **Internet**, dets utvikling, bruk og tilgjengelighet. Populariteten vokser sakte, men sikkert. I dag anslås det at 24 % av befolkningen har tilgang til Internet og er aktive brukere. Til sammenligning var det 18 % i 2000. Ikke rart at myndighetene fra tid til en annen kommer med forslag og trusler om å sensurere Internet kilder. Den 30. januar 2008 legges det frem et lovforslag "Om Internet" til diskusjon i Dumaen (parlamentet).
- **Aviser.** Det kan være hensiktsmessig å se situasjonen for avisene i et "senter-region"-perspektiv. Når det gjelder de regionale dagsavisene kan man ofte se en "gammelmodig" måte å fremstille informasjon og fakta på. Et eksempel til illustrasjon er fra Dagestanskaja Pravda: "Vår avis er den eneste dagsavis som uttrykker interessene til alle folkeslagene i Dagestan, som svarer aktivt på deres henvendelser - som er et flaggskip i dagestansk journalistikk". Regionale aviser har ofte lite opplag og små budsjetter. Det man tidvis også kan erfare er at små aviser blir utsatt for press og må stenge. Et eksempel er avisen *Saratovskiy reportør* (i Saratov regionen) som ble stengt etter å ha publisert et bilde av Putin i en "uheldig" sammenheng. Situasjonen blir ikke bedre ved at de sentrale avisene fra Moskva ofte kommer forsinket ut til regionene. En av avisene som blir vurdert som den mest sentrale og "objektive" er *Novaya Gazeta* (www.novayagazeta.ru), men også denne har et relativt lite opplag (papirutgaven).
- **TV** er den mest tilgjengelige, brukte og populære informasjonskilden i Russland. For tiden er mye av innholdet viet til Putins personlige fremtreden på skjermen og propaganda om "det store Russland og landets store fortid". Det kan være vanskelig å overleve for små tv-stasjoner lokalt. Et eksempel er tv-stasjonen TV6 i Vladimir, som fikk en bot på 1100 euro 22. januar for å vise en reportasje der Putins tilhengere ble kalt "putinister", og deres møter "putineri". Stasjonen ble saksøkt av en lokale politiker fra partiet Det Forente Russland som mente at reportasjen var en fornærmelse av Putin. (www.rsf.org: Reporters without Borders).

MENNESKERETTIGHETS AKADEMIET

HUMAN RIGHTS ACADEMY

- Som allerede nevnt er det å være **journalist** er en profesjon som på den ene siden er blitt farligere, og som på den andre siden i stor grad er rammet av selvsensur. Lojalitet til myndighetene, liten grad av kritisk tenkning og angst preger journalistenes hverdag. For å være på den "sikre siden", velger mange å lukke øyene til kritiske hendelser og er tause. Det kan hevdes at internett holder en bedre analytisk standard enn papiravisene. Ezhednevny zhurnal (www.ej.ru) er et nettsted der en finner gode artikler der dagens begivenheter kobles sammen med Russlands historie, filosofi, osv.
- **Lesere og seere.** Generelt sett kan det virke som om det ikke er så stor interesse blant russere flest for "analytisk" journalistikk eller motivasjon til å delta i debatter, enten dette er på lokalt eller nasjonalt nivå. Sannsynligvis kan dette forklares gjennom utdannelsessystemene hvis pedagogiske metoder legger lite tilrette for diskusjon og elevenes aktive deltakelse i læringsprosessene. I tillegg finnes ingen historisk tradisjon med å delta i avisdebatter i form av kommentar, innspill, kronikker etc.
- **Endringsfaktorer.** Selv om den politiske situasjonen bidrar til å opprettholde en vanskelig situasjon for pressefriheten, er det flere faktorer som kan bidra til positiv endring. Den økte internettb Bruken og ungdommens generelle engasjement, nysgjerrighet, reiselyst og søk etter kunnskap er slike faktorer. Videre er det veldig viktig med kontakt mellom uavhengige organisasjoner over landegrensene, inkludert "tverrfaglig" kontakt som dette seminaret er et eksempel på, der miljøorganisasjoner og menneskerettighetsorganisasjoner samarbeider.

Internett medier i Russland:

WWW.GAZETA.RU (fakta & analyse, på russisk)

WWW.GRANI.RU (fakta, på russisk)

WWW.EJ.RU (Ezhednevny zhurnal, på russisk)

WWW.POLIT.RU (skadet, men har god online forelesninger, på russisk)

WWW.HRO1.ORG (Human Rights in Russia, russisk & engelsk)

WWW.NOVAYAGAZETA.RU ("Samme bokstaver, men andre ord", på russisk & engelsk)

WWW.KAVKAZ.MEMO.RU (god oversikt over Kavkaz –regionen)

WWW.GDF.RU (Glasnost Defence Foundation hjemmeside)

WWW.NEWTIMES.RU (fakta, analyse og tv-innslag)

WWW.ECHO.MSK.RU (Echo Moskvy, radiostasjon)

Vi anbefaler også NRKs dokumentarserie *Why Democracy? For Gud, tsaren og fedrelandet*